

Cengiz Orhonlu (derleyen Salih Özbaran), *Osmanlı İmparatorluğunda Şehircilik ve Ulaşım Üzerine Araştırmalar* (Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, no: 31), İzmir, 1984 VIII+157 s.

Profesör Cengiz Orhonlu'yu, 11 Haziran 1976'da, yaşamının en verimli çağında yitirdiğimiz zaman geriye dört kitap ve yüz'ü aşkın makale bırakmış bulunuyordu. Hattâ kimi araştırmaları da basıma hazır bir duruma gelmiş ve bunlar da ölümünden sonra yayımlanmıştır(1). Bilimsel araştırmalarına «Kabataş, Fındıklı, Salıpazarı, Tophane, Ayazpaşa Semtlerine Ait» bir incelemeyle başlayan Prof. Orhonlu, giderek zengin arşiv belgelerinin ışığında, tarihimizin şimdiye kadar üzerinde pek durulmamış konularını araştırmaya yönelmiştir. Yerli malzemenin yanında Batı kaynaklarına da ağırlık vermesi ve bunları kullanması, çalışmalarının önemini daha da arttırmaktadır. Kaldırımcılık, derbençlik, su yolculuk... gibi konular ilk kez Orhonlu tarafından ele alınmış ve işlenmiştir. *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretleri İskân Teşebbüsü, 1691-1696* (İstanbul, 1963) başlıklı doktora tezini, batılı bilim adamları ilgiyle karşılamışlardır(2). Doçentlik tezi olarak hazırladığı *Osmanlı İmparatorluğunda Derbend Teşkilatı* (İstanbul, 1967) Osmanlı devletindeki ulaşım ağının işleyişini açıklamakta ve bu alanda önemli bir boşluğu doldürmektedir. *Telhisler (1597-1607)* (İstanbul, 1970), Osmanlı diplomatiğine önemli bir katkının belgeleridir. O'nun *Habeş Eyaleti*'ni (İstanbul, 1974) konu olan kitabı, Osmanlı İmparatorluğunun güney siyasetini, büyük coğrafi keşifler sonunda baharat yolunun yön değiştirmeye başlamasından, sömürgeci devletlerin kuzey Afrika topraklarına yerleşmeye başlamasına kadar ortaya çıkan sorunları, dünya tarihinin akışı içinde, evrensel bir bağlamda ele alıp incelemektedir. Bu alanda yazılmış «tek ve değerli» kitaptır(3).

Elimizdeki derleme, Cengiz Orhonlu'nun imzasını taşıyan beşinci bir kitap olarak görünmektedir. Salih Özbaran, bu yeni kitapta, onun Osmanlı şehir düzeni, kaldırımcılık, köprücülük, su yolculuk gibi alt yapı tesisleri; nehir gemiciliği, kervan ve kervan yolları gibi

(1) Prof. Orhonlu'nun özgeçmişi ve eserleri için bkz. Mahmut H. Şakiroğlu, «Prof. Dr. Cengiz Orhonlu», *Bellekten*, XL/160 (1976), 669-688; Nejat Göyünç, «Cengiz Orhonlu: Hayatı, Eserleri, Şahsiyeti» *Türk Kültürü Araştırmaları*, XV/1-2, 7-38; Şehabettin Tekindağ, «Kaybettiğimiz bir değer, Cengiz Orhonlu», *Tarih Dergisi*, 30(1976), 1-8.

(2) Xavier de Planhol, «Nomades et Pasteurs IV», *Revue Géographique de l'Est*, 3 (1964), 324-325.

(3) Robert W. Olson. *Turcica*, IX/2-X (1976), 281-288.

ulaşım sistemiyle ilgili konularda, çeşitli dergi ve ansiklopedilerde çıkan çalışmalarını bir araya getirmiştir. Sekiz bölüme ayrılmış bulunan bu derlemenin nemi, Osmanlı İmparatorluğunun sosyal ve ekonomik yapısını, ulaşım düzenini yakından ilgilendiren ve birbiriyle bağlantılı olan makaleleri belirli bir sitem içinde toplamış bulunmasıdır. Öte yandan Orhonlu'nun ayrı ayrı yerlerde çıkmış bulunan bu incelemelerinde kullandığı kısaltmalarda bir bütünlük sağlanması yoluna gidilmiş, ufak tefek yanlışlıklar düzeltilmiş ve bu bütünlük kitabın sonuna eklenen kişi, yer adları ve terimleri içeren bir dizinle tamamlanmıştır. Ayrıca kitaba yazıların aslında bulunmayan birkaç resim eklenmiştir.

Öte yanda Orhonlu'nun iki araştırmasının Türkçesi de ilk kez bu derlemede yayımlanmış bulunmaktadır. «XVI. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Su Yolcu Kuruluşu» (s. 78-82), «Kervan ve Kervan Yolları» (140-147) gibi daha önce İngilizce yayımlanmış bulunan incelemeler, Salih Özbaran tarafından çevrilerek kitaba konmuştur.

Kitap, rahmetli Cengiz Orhonlu'nun anısına saygının seçkin bir ifadesidir.

Zeki Arıkan